

KIPR

Analiza na temat konieczności uproszczenia regulacji prawnych dotyczących organizacji pozarządowych – część 1

Organizacje pozarządowe (NGO) stanowią istotny element społeczności, angażując się w szeroki zakres działań mających na celu wspieranie społeczeństwa oraz inicjatyw służących dobru publicznemu. Ich istnienie jest kluczowe dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, umożliwiając aktywny udział obywateli w życiu publicznym i realizację różnorodnych projektów społecznych. NGO pełnią rolę uzupełniającą dla działań rządowych i korporacyjnych, często zajmując się kwestiami pomijanymi lub niedostatecznie uwzględnianymi przez inne instytucje. W kontekście prawnym, działalność NGO podlega regulacjom ustawowym i rozporządzeniom, które określają zasady ich funkcjonowania, rejestracji, finansowania oraz współpracy z administracją publiczną.

Obecnie działalność organizacji pozarządowych (NGO) w Polsce jest regulowana przez szeroki wachlarz ustaw i rozporządzeń. Nie istnieje jeden akt prawny, który kompleksowo objąłby wszystkie aspekty ich funkcjonowania. Każda ustawa i rozporządzenie obejmują różne fragmenty działalności organizacji, co wprowadza złożoność i wymaga od NGO znajomości wielu przepisów. Centrum Analiz Konfederacji Inicjatyw Pozarządowych Rzeczypospolitej przeprowadziło dogłębną analizę obecnych regulacji prawnych dotyczących działalności organizacji pozarządowych (NGO) w Polsce. Celem tej analizy jest przedstawienie, jakie prawo obowiązuje organizacje pozarządowe (NGO) w Polsce oraz w jakich aktach prawnych są one uregulowane. Zadaniem analizy jest również odpowiedź na pytanie, czy obecny system regulacji jest łatwy do zrozumienia dla przeciętnego przedstawiciela organizacji pozarządowych, czy też stwarza on pewne trudności.

Analiza składa się z dwóch części. W pierwszej części zostanie przedstawiony aktualny stan prawny regulujący działalność NGO w Polsce, obejmujący istotne akty prawne oraz ich znaczenie dla funkcjonowania organizacji pozarządowych. Omówione zostaną główne ustawy i rozporządzenia, które kształtują ramy prawne dla NGO.

W drugiej części analizy zostanie dokonana ocena korzyści i wyzwań wynikających z obecnego systemu prawnego. Zadaniem będzie również zidentyfikowanie

potencjalnych obszarów poprawy oraz przedstawienie propozycji zmian legislacyjnych mających na celu usprawnienie funkcjonowania organizacji pozarządowych w Polsce.

W polskim systemie prawnym istnieje wiele ustaw i aktów normatywnych, co sprawia, że prawo dotyczące działalności organizacji pozarządowych może być uznane za skomplikowane i rozproszone. Jednakże, mimo tej złożoności, istnieją kluczowe akty prawne, które mają istotne znaczenie dla funkcjonowania NGO w Polsce. Najważniejsze ustawy dotyczące organizacji pozarządowych można podzielić na kilka głównych kategorii, takich jak akty regulujące status prawny NGO, ustawy dotyczące finansowania i współpracy z administracją publiczną oraz te, które określają zasady zakładania i funkcjonowania konkretnych form organizacyjnych, takich jak stowarzyszenia czy fundacje. Przedstawienie tych kluczowych aktów prawnych pozwoli na lepsze zrozumienie ram prawnych, w których działają organizacje pozarządowe w Polsce.

Ustawa	Materia
Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.	Zawiera podstawowe zasady dotyczące wolności zrzeszania się.
Ustawa z dnia 15 września 2017 r. o Narodowym Instytucie Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego	Reguluje kwestie związane z Narodowym Instytutem Wolności oraz jego rolą w wspieraniu organizacji pozarządowych
Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie	Często określana jako "konstytucja trzeciego sektora", definiuje organizacje pozarządowe i wolontariat, określa zasady współpracy z administracją publiczną oraz wprowadza pojęcie działalności pożytku publicznego
Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach	Reguluje zakładanie, funkcjonowanie i zamykanie stowarzyszeń, które są podstawową formą organizacyjną NGO w

	Polsce.
Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach	Określa zasady powoływania i funkcjonowania fundacji oraz cele, dla których mogą być zakładane.
Rozporządzenia Przewodniczącego Komitetu do Spraw Pożytku Publicznego	Dotyczą szczegółowych warunków uzyskiwania dofinansowania, wzorów ofert, umów, sprawozdań, gospodarki finansowej, kontroli i innych aspektów działalności NGO.
Rozporządzenia Ministra Finansów	Wskazują m.in. zasady prowadzenia uproszczonej ewidencji przychodów i kosztów oraz obowiązków badania sprawozdań finansowych.

Tabela 1 Spis aktów prawnych normujących kwestie związane z trzecim sektorem.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <https://www.gov.pl/web/pozytek/akty-prawne-dotyczace-dzialalnosci-organizacji-pozarzadowych> oraz <https://poradnik.ngo.pl/jakie-akty-prawne-koniecznie-trzeba-znac>

W tabeli numer 1 przedstawiono najważniejsze akty prawne dotyczące prawa dla trzeciego sektora. Aby lepiej zrozumieć, jak prawo reguluje działalność NGO w Polsce, warto bliżej przyjrzeć się poszczególnym kluczowym aktom prawnym. Każdy z tych aktów reguluje różne aspekty funkcjonowania organizacji pozarządowych, od podstawowych praw i wolności po szczegółowe zasady działania i współpracy z administracją publiczną. Przedstawienie tych aktów w sposób zorganizowany pozwoli zidentyfikować ich znaczenie oraz wzajemne powiązania.

Konstytucja

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. jest podstawowym aktem prawnym, który gwarantuje wolność zrzeszania się, w tym tworzenie i działanie organizacji pozarządowych (NGO). Artykuł 58 zapewnia każdemu wolność zrzeszania się, z zastrzeżeniem, że zrzeszenia nie mogą mieć celów ani prowadzić działalności sprzecznej

KIPR

z Konstytucją lub ustawą. Decyzje o rejestracji i nadzorze nad takimi zrzeszeniami są regulowane przez prawo. Dodatkowo, artykuł 59 potwierdza wolność zrzeszania się w związkach zawodowych i organizacjach pracodawców, co również obejmuje działania NGO w sferze społecznej i zawodowej. Konstytucja stanowi więc fundament prawny dla działalności organizacji pozarządowych w Polsce.

Ustawa z dnia 15 września 2017 r. o Narodowym Instytucie Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego

Narodowy Instytut Wolności jest kluczową instytucją wspierającą rozwój społeczeństwa obywatelskiego, działalność pożytku publicznego i wolontariat, zgodnie z ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 r. Instytut ten podkreśla ideę wspierania obywatelskiej aktywności w Polsce, nawiązując do wielowiekowego dziedzictwa polskiej wspólnoty wolnych obywateli oraz realizując ideały wolności. Zarządza on programami wspierającymi rozwój społeczeństwa obywatelskiego, opracowanymi przez Komitet ds. Pożytku Publicznego, po konsultacjach z organizacjami pozarządowymi. Ponadto, gromadzi i analizuje dane dotyczące współpracy administracji państwowej z sektorem pozarządowym.

Instytut powołany został na mocy ustawy z dnia 15 września 2017 r. i działa jako agencja wykonawcza w rozumieniu ustawy o finansach publicznych. Dyrektor Narodowego Instytutu Wolności przejął część zadań ministra właściwego ds. zabezpieczenia społecznego w zakresie organizacji pożytku publicznego. Realizacja zadań rządowego wsparcia rozwoju społeczeństwa obywatelskiego jest efektem współpracy Komitetu ds. Pożytku Publicznego, Narodowego Instytutu Wolności oraz Rady Działalności Pożytku Publicznego.

Prawo o stowarzyszeniach

Stowarzyszenia są regulowane przez ustawę prawo o stowarzyszeniach, która podkreśla ich rolę jako narzędzia realizacji wolności obywatelskich, takich jak prawo do zrzeszania się i uczestniczenia w życiu publicznym. Ustawa ta definiuje stowarzyszenia jako dobrowolne, samorządne i trwałe zrzeszenia o celach niezarobkowych, określa zasady ich zakładania, funkcjonowania oraz zamykania, a także wskazuje na konieczność posiadania

statutu, organów kontroli wewnętrznej oraz możliwości zbierania składek członkowskich i prowadzenia działalności gospodarczej¹.

Ustawa o fundacjach

Fundacje są regulowane przez ustawę o fundacjach, która opisuje zasady ich powoływania, funkcjonowania oraz likwidacji. Ustawa określa rolę fundatora, zasady prowadzenia działalności gospodarczej przez fundacje oraz obowiązek corocznego składania sprawozdań z działalności odpowiedniemu ministrowi. Cele fundacji muszą być zgodne z interesami Rzeczypospolitej Polskiej i powinny być społecznie lub gospodarczo użyteczne².

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

Zarówno stowarzyszenia, jak i fundacje, podlegają ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, która definiuje organizacje pozarządowe, wolontariat oraz zasady współpracy NGO z administracją publiczną. Ustawa wprowadza pojęcie działalności pożytku publicznego, określa obowiązki organizacji pożytku publicznego (OPP), w tym możliwość ubiegania się o 1% podatku dochodowego, oraz reguluje funkcjonowanie rad działalności pożytku publicznego³.

Warto również wskazać, iż powyżej wymienione akty prawne nie są jedynymi, które NGO muszą stosować. Innymi przykładami będą: ustawa o rachunkowości, kodeks pracy, kodeks cywilny, przepisy o ochronie danych osobowych RODO czy szereg ustaw podatkowych.

Podsumowując NGO odgrywają kluczową rolę w wspieraniu różnych inicjatyw społecznych oraz realizacji działań na rzecz dobra publicznego. Jednak obecny system prawny, regulujący działalność NGO, jest skomplikowany i rozproszony w wielu aktach prawnych. W pierwszej części analizy przedstawiono aktualny stan prawny regulujący działalność NGO w Polsce, obejmujący istotne akty prawne oraz ich znaczenie dla funkcjonowania organizacji pozarządowych. Omówiono główne ustawy i rozporządzenia, które kształtują ramy prawne dla NGO.

¹ <https://poradnik.ngo.pl/jakie-akty-prawne-koniecznie-trzeba-znac>

² <https://poradnik.ngo.pl/jakie-akty-prawne-koniecznie-trzeba-znac>

³ <https://poradnik.ngo.pl/jakie-akty-prawne-koniecznie-trzeba-znac>

KIPR

Na podstawie przeprowadzonej analizy, Centrum Analiz Konfederacji Inicjatyw Pozarządowych Rzeczypospolitej (KIPR) stwierdza, że **obecne prawo regulujące działalność organizacji pozarządowych w Polsce jest skomplikowane i rozproszone**. Analiza wykazała, że brak jednego kompleksowego aktu prawnego regulującego wszystkie aspekty funkcjonowania NGO sprawia, że sektor ten musi operować na podstawie wielu różnych ustaw i rozporządzeń. Ta skomplikowana struktura prawna utrudnia zrozumienie przepisów oraz wymaga od organizacji pozarządowych znajomości wielu aktów prawnych, co stanowi wyzwanie dla ich efektywnego funkcjonowania.

KONFEDERACJA INICJATYW POZARZĄDOWYCH RZECZYPOSPOLITEJ

● Związek Stowarzyszeń
Konfederacja Inicjatyw
Pozarządowych Rzeczypospolitej
Aleja Zjednoczenia 50/U1
01-801 Warszawa

● REGON: 366784788
KRS: 0000668126
NIP: 5272800295

● biuro@konfederacjaipr.pl
konfederacjaipr.pl